

הנשלמה המהפכה העברית?

למקרא המאמר „עם חילופי משמרות וזמנים“

אפרים תבורי

פסוקות המרחפות בחללו של הסובייקטיביזם הטהור זו סכנתן שהן עשויות להיחפך למטבע העובר לקהל, וסופן שהן מחלישות את כוח המאבק, גורמות להתכווצות כוח היצירה הלאומית והסוציאלית, ולהגברת רחשי-הרוח של התנכרות למגמות-היסוד של המהפכה גופה. ודאי, אין אנו משקפקים כלל בכוונות הטובות הגלומות בנוסחאות האמורות. אך כוונות טובות, כידוע, לא תמיד מוליכות למטרה רצויה.

ב

דומה, כל הנמקתו של רוטנשטרייך, הבא להציב מגמות מול מגמות ולהבחין כביכול בין הנהגתו של ד. בן-גוריון לבין המנהיגות החדשה, — כולה תלויה על בלימה. בעצם די היה להביא מדבריו של מ. שרת כדי להעמיד הדברים על פשוטם: „ערכים מדיניים ומוסריים שהנחיל דוד בן-גוריון לחבריו ולמדינה כולה ודפוסים שיצק לחייה הממלכתיים של האומה הם מורשת יקרת-ערך אשר כל ממשלה בישראל תהיה מצווה לשמור עליהם ולהאדירם. הממשלה המתייצבת בזה לפני הכנסת לא באה להכריז על תכנית פעולה חדשה. היא רואה עצמה כהמשך ישיר של הממשלה הקודמת והיא שומרת אמונים למע-רכת קווי היסוד, אשר הובאה על-ידי ראש-הממשלה הקודם לפני הכנסת ביום ד' בטבת תשי"ב, ואושרה על-ידי הכנסת למחרת היום“ (הודעת ראש-הממשלה בכנסת, ב-25 בינואר 1954). אך בידי מחברנו הנחות עיוניות בלתי מבוססות, המתמרות לכאור לנו את אופיים של שינויים מדיניים שנתחוללו כשינויים מהותיים שיש להם משמעות אובייקטיבית. ועוד כוונה יש לו: להצביע על התפיסה הקטסטרופאלית של קצב חיי החברה שלנו, ועל התפיסה האורגנית המנוגדת לה, ולהסביר לנו מדוע יש להעדיף זו האחרונה על הראשונה. ההנחות הללו — באם נודה בהן — תחייבנה הסקת מסקנות מר-חיקות לכת.

ג. ר. סבור, כי „המציאות האנושית של ה-חברה הישראלית מצריכה את האורגאניות. אין

עדיין המהפכה העברית מתפתלת במכאוביה, מכאובי מאבק וחבלי יצירה, וכבר באים סופרים ופילוסופים לסכם סיכומים, למיין חזיונות ולהדביק תוים. יש בהם הבאים להעריך תר-פעות תקופתנו כדי לדחוק אותן למיטת-סדום של סכימות היסטוריוסופיות נוקשות ושריר-תיות. האם לא מוקדם מדי?

נסיון היסטוריוסופי מעין זה נעשה ע"י נתן רוטנשטרייך („מולד“ חוברת 65—66). כעילה לנסיון משמשים לו „חילופי משמרות וזמנים“, היינו התפטרותו של ד. בן-גוריון מראש-שות הממשלה. נימת-היסוד שבהסבריו וניחושו היא כי הנה הגיעו לעם היושב בציון זמנים חדשים, ובכנפיהם מיפגה. השיטה הנקוטה בידו היא הנחת הנחות, שהן לכאורה ודאיות ואפרי-אוריות, אך לאמינתו של דבר, אינן ודאיות כלל וכלל. בידו סכימה סובייקטיבית שהמרומז וה-מפורש בה משמשים בערבוביה. הציר המרכזי של הגיגיו הוא שינויים סטרוקטוראליים שחלו ושיחולו בחיי המדינה וחברה. הוא מניח, כי „עם פרישתו של ד. בן-גוריון מתפקידו חל שינוי יסודי במבנה החיים הפוליטיים בישראל“. הוא משער, כי חילופי המנהיגות הישראלית הם, כתקנת רבים, רק לזמן-מה, „אולם חילופים אלה יש להם, או ביתר דיוק מן הדין שתהיה להם, משמעות מעבר לצד האישי. מן הדין שתהיה להם משמעות סטרוקטוראלית, מדינית וחינר-כית“. ולמעלה מכל ספק הוא שהשינוי האמור, לדעתו, לא זו בלבד שהוא בגדר דבר המצוי, אלא הוא גם חזיון רצוי.

לפתח הסכימאטיות הטאת רובץ. ואמנם חוטא מחברנו לא מעט גם ליש הגדול שכבר הספיקה להצמיח לנו התקופה הקצרה של קיום עצמאותנו הממלכתית, וחוטא הוא לגבי התשובה על השאלה: לאן פני מהפכתנו מועדות? וכן נכשל הוא בהגדרותיו והערכותיו לגבי כמה וכמה תופעות-יסוד שבהיינו החברתיים והמדיניים. הוא מדביק תוים ונותן סימנים מסימנים שונים והכל, כנראה, כדי להגדיל סכימה היסטוריוסופית ול-האדיר. ואולם נוסחאות פסיכודרמדעיות והלכות

בדין הוא, בגזירת הגורל ההיסטורי, שיהיו רוויים משבריות, מתח חלוצי, מאמצים מהפכניים רחבתה להישגים וכיבושים חדשים. הקורא לשנות שינוי סטרוקטוראלי במהלך הזה של חיינו המדיניים-החברתיים, חוקה שלא עמד על מלוא משמעותה של מהות מהפכתנו, או שאינו משים לים עמה, בידועים ובלא יודעים.

מחברנו מבקש להכניס את הקפיצות תחת כנפי האורגאניות — „קצב של קפיצות אף הוא בגדר של גידול אורגאני” — והריהו כמחפש פתרון לביעת הריבוע של העיגול. קפיצות ואורגאניות הן תרתי דסתרי. צא ובדוק: כיצד נוכל להטיף ל„אורגאניות” בהתפתחות חברתנו, בשעה שכל ציוני (וציוני-סוציאליסט מכל-שכן) מחוייב על-פי עצם מהותו ואמונתו לשקוד על דינאמיום בלתי פוסק, שהוא הנאבק ומשנה ומהפך מציאותנו החברתית-המדינית והרוחנית-התרבותית יום-יום ושעה-שעה. נמחיש את הנחיתנו: נניח לרגע קל שאפשר לקרב את חברתנו לחברה אורגאנית בדומה לזו המצויה במדינות כתיקונן, וכי נעשה את הנסיון בתקופה של הפסקת העליה ההמונית. והנה אם יגיע גל חדש של עליה המונית, מיד תחלוף ותעבור „האורגאניות”, ושוב נהיה חיים במזל המשבריות. מסתבר, שככל שהישוב והחברה הותיקים יהיו מבוססים ו„מסודרים” יותר, כן יגבר עליהם רושם הזעזוע האי-אורגני, אשר יבוא עליהם כחתף. אך ציונים חייבים לברך על זעזועים אלה. חבלי הקליטה ומכאובי ההקלטה ירדו כרוכים לעולם. ודאי, מדיניותנו צריכה לחתור ככל האפשר להארמוניזאציה ולהקלת היסורים. אין לפרש את הנחתנו העקרונית כרצון סתמי ונוקשה להחזיק את הישוב המתהווה והותיק במתח גבוה של מתיחות תדירית. ואולם אין לזרוע אשליה בקרב המוני העם, שבכוחנו להביא להם תקופה של התפתחות „אורגאנית”. פירושו של הדבר למעשה, ומכל מקום, בכוח להביא לידי אבדן דרך ועשתונות מבחינה ציונית-חלוצית ולטפח מגמות וכיסופים „ישוביסיטיים”.

המקשיב הקשבה מרוכזת לתביעת „האורגאניות”, אינו יכול שלא להבחין בה את הכמיהה למרגוע ול„יתר-סדר”, וליתר „נחת ותכלית”, שבתיינו החברתיים. נ. ר. קורא ל„סגנון של צניעות והתאפקות והרחקת האזרחים מערפל החגיגות, הזורעות מהומה ומסיחות את הדעת מן העיקר”. ברם, זו השאלה: מהו העיקר. ההולם את מעמד תקופתנו? לפי הנחתנו, לא

פירושו של דבר כי אין מקום לגידול על דרך הקפיצות. אדרבה: אולם קצב של קפיצות אף הוא בגדר של גידול אורגאני ומבחינה זו הוא שונה מאמת המדה של השיא, היא אמת-מידה של מאמץ מלחמתי”. ההנחה הזאת בטעות יסודה, שכן היא מבוססת על ההבחנה השיגרתית, שאינה הולמת את מציאותנו, בין משבריותן של עיתות-מלחמה לבין אורגאניותם של ימי-שלום. והנה, ראשית, אין מדינת ישראל והיא עם היושב בתוכה שרויים בשלום, אלא בשעה של לא-שלום ולא-מלחמה, בתקופה של מלחמה „קטנה” וכיתור וחרם שאויבינו קראו עלינו מסביב. אולם לא מן הבחינה הזאת בלבד, החשובה והרצינית כשלעצמה, יש לדון בנושא. שכן הבחינה הקובעת והגורלית היא הבחינה ההיסטורית המהותית: הציונות המתגשמת אינה אלא המהפכה היהודית הפרמננטית שבהיסטוריה החדשה. מלחמת השיחורר והמאבק שקדם לה והכרזת עצמאותנו הממלכתית אינם אלא שיאים ונקודות-מפנה היסטוריות בתהליך המהפכה העברית. ודוק: נקודות שיא ומיפנה, אך לא תחנות-סיום. תהליכה ההיסטורי של המהפכה הזאת יימשך עד בוא הגאולה השלמה שמשמער תה קיבוץ גלויות ומיזוגן האינטגראלי מכל בחינותיו ההיסטוריות, הסוציאליות והגיאורפוליטיות.

הבה נבדוק מה פירושה של אותה חלוקה מלאכותית לתקופות אורגאניות ומשבריות במסגרת מהפכתנו.

באמרנו: הגשמה ציונית פירושה מהפכה פרמננטית, נתכוונו לציין שני חזיונות עיקריים. ראשית, ממדי-הזמן: היינו ההמשכיות המקיפה כמה וכמה דורות של עושי המהפכה, שראשיתה, וראשיתה בלבד, בעלית הביילויים ובנעיצת המח' רשה העברית הראשונה באדמת ישראל. שנית, בחינת עושי המהפכה ונושאייה: ההגשמה הציונית מוטלת על כתפי האני-הציבורי והאני-הפרטי, שכן בשידוד-מערכות מקיף קא עסקינן, בקפיצה מממלכת השיעבוד והתלות הגלותיים לממלכת הקוממיות הלאומית והנורמאליזציה הכלכלית-החברתית. החזיון הזה בא על ביטוי בהתהוות ותמורה בלתי פוסקת ומקיפה את הכל: הסתגלות לאקלים חדש, להוי שונה, לתרבות ולשון חדשה, למשטר מדיני ולנורמות משפטיות חדשות, לחיי עבודה, לתנאים כלכליים וסוציאליים חדשים. אמור מעתה: הנוף המדיני-הלאומי והאקלים החברתי של המהפכה העברית

ויורשה לנו להעלות היקש היסטורי — אמנם לא מהותי אלא הגיוני-פורמאלי בלבד — ממציא אותה של מהפכה אחרת, זרה לנו אנשי הציונות הסוציאליסטית. ואולם דומני כי ההיקש עשוי להבהיר את מניעיו ושרשיו של הויכוח בסוגיה שהזכרנו. כשעמד לנין והכריז על המפנה במדיניות ששמו נא"פ, התקוממו כנגדו מבקרים ואופוזיציונרים למיניהם שבקרב מפלגתו של לנין עצמו, וזה מטעמים שונים ומשונים. ואף-על-פי-כן לא הטיל איש מהם ספק, ובצדק, במטרות שאליהן חתר המפנה האיסטרטגי של לנין. המטרה, הקרובה והרחוקה, היתה ונשארה — מנקודת-הראות הבולשביסטית — להחזיק בהגה השלטון הדיקטטורי. מן הבחינה הבולשביסטית העיקרית הזאת, — הצדק היה עם לנין, שכן מדיניות הנא"פ ביצרה וחזקה את מעמדו של המשטר.

התנועה הקיבוצית הועמדה על פרשת-דרכים מסוכנת וגורלית מיד עם ראשית זרימת העלייה ההמונית למדינת ישראל שקמה בסערת מלחמת השיחור. חלקם של הקיבוץ והחברה הקיבוצית בבנין המדינה ובמפעלי ההתישבות נצטמק והלך. הכל יודעים ומודים כי יש לזקוף לזכותו של הקיבוץ פעולות-קליטה נרחבות ופעולות חברתיות-כלכליות רציניות גם בתקופה הקצרה של קיום המדינה. ברם, ביחס למדי העלייה וביחס לקצב גידולו והיקף פעילותו של הקיבוץ בתקופה שקדמה למדינה — הגיעה לקיבוץ תקופת נסיגה. העורבים השחורים שבמחנה הבורגני ניבאו רק רע והיו מוכנים להועיד לו לקיבוץ מקום בפנתאון ההיסטוריה. והנה המיפ"נה האיסטרטגי החברתי-הכלכלי שהציע ד. בן-גוריון לתנועה הקיבוצית נושא בכנפיו את החזרת העמדה ההגמונית של הקיבוץ בתהליכי ההתישבות והבנין ברחבי מדינת ישראל.

יש כאן צירוף השקפה רציונאלית ואמונת-לב. ואלה הן, לדעתנו, שלש ההנחות העיקריות שעל אדניהן מושתתות האמונה וההשקפה הנזכרות: (1) העסקת עובדים שכירים על-ידי הקיבוץ (והמדובר הוא, כמובן, בעובדים-העולים שאין ברצונם להצטרף לחברה הקיבוצית כחברים שווים זכויות) תמלא את המחסור המשווע בכוחות-עבודה, תרחיב ותבצר את מפעלי קליטת העלייה, תאדיר את המשק לטובת הקיבוץ ולטובת המדינה, תרחיב את היקף כיבוש הקרקע וכיבוש השממה; (2) המוני העובדים השכירים שיתרכזו בישובי

נגיע לעולם לביסוס ולייצוב של חיינו החברתיים מחוץ לתהליכי ההגשמה הציונית הממלכתית האינטגראליות. בלעדית ומחוצה לה כל הישגי חיינו החברתיים, הכלכליים והתרבותיים הם מאפע. ודאי, רצוי לנו הביסוס ונכספת התקינות, אך אם אין הדבר ניתן להתגשם במלואו ולא-תהיה — הרי עניני המהפכה העברית קודמים. כשאנו נתבעים לכלכל את מערכות-חיינו החברתיים ביתר-סדר ועילות, יש בדאי יסוד לקריאות הללו ויש לעשות אוננו כאפרססת ולהיענות להן במידת האפשר. אך יש להן זכות קיום ותקות קיום רק במידה שהן עולות בקנה אחד עם השאיפה המרכזית של המהפכה העברית.

ג

מחברנו בא בטרוניה עם המשטר „הישן“, שלא שקד כביכול על ההגשמה היום-יומית של עקרונותיו הגדולים. הוא פורש כתב-קיטרוג, ובו כמה סעיפים, על נגעי חברתנו ועל תחלואי מדיניותנו. הבה נלך ונראה במה הוא, איפוא, בא אל הקודש, ונעמוד, ולו גם בקצרה, על אחדים מסעיפי האשמה.

(א) נ. ר. רושם: „ההכרזה על דבקות במורשת החלוצית באה מתוך טשטוש תחומים בין עבודה עברית לעבודה עצמית; ההכרזה על דבקות בסור-ציאליזם באה על רקע תקופה של טשטוש ערכים סוציאליסטיים בתוך התנועה וזריעת מבוכה לא-קונסטרוקטיבית בקרב התנועה הקיבוצית.“ — יתכן כי הסכימאטיות היא בעוכרי המנסח והיא המאלצת אותו לרחף מעל פני שטחה של הבעיה הרצינית, בלי שירד לעומקה; ואפשר שגרמה דבקותו בהערכה הקטלנית המקר-פלת בנוסחה האמורה. כי על-כן המדובר בה בתנועתו של נ. ר., שהתכחשה לנפשה, ומכיוון שלא נזכר המאבק העקשני והמקיף בתחום האיגוד המקצועי, ולא נזכר כלל המאבק המעמדי הסוציאליסטי (כן!) במסגרת הקואליציה הממשל-תית-הפרלמנטרית ומחוצה לה, ולא נזכרו עוד גילויים מגילויים שונים של מאבק המגן והתנופה שמפלגת פועלי ארץ-ישראל עומדת בראשו — אין לנו אלא לתת דעתנו על עובדת „הטשטוש“ לגבי ערכי הקיבוץ בישראל, וכנראה, הכוונה הראשית היא לבירורים הרעיוניים והמעשיים שפתח בהם ד. בן-גוריון ולפולמוס על דרכי הקיבוץ ועתידותיו בתנאים החדשים שנוצרו עם קום המדינה.

הסבך באמצעות איטרטגיה מרחיקה ראות, המצריכה אמנם בטחון עצמי ואמונה פנימית שמניעה הם על טהרת הצינורות הסוציאליסטית. ואף זאת: "המבוכה הלא-קונסטרקטיבית שנזרעה בקרב התנועה הקיבוצית" כבר הספיקה להניע גלגלים קונסטרקטיביים לא מעט; איחוד הקבוצות והקיבוצים מבקש לפתור את בעיית הניצול ואת בעיית השימוש בערך-העורף באמצעות מסגרות מיוחדות ודפוסי-ארגון חדשים. ו"מבוכה" זו היא מן הסוג שב. כצנזוסן המליץ עליה, כי ברכה בה. הפילוסופים, אמר מארכס משתדלים לבאר את העולם, אך השאלה היא כיצד לשנותו.

(ב) נ. ר. כותב: "הרעיון של קיבוץ גלויות לא חרג מעבר לפעולות אדמיניסטרטיביות-ארגוניות ולא הפך לאוירה ציבורית ומסכת מצוות וסגנון חיים, שיהיו אופפים את האדם מישראל בכל יום ובכל שעה, ולא רק בשעת הפעולה עצמה ובתחומם של האנשים העוסקים בכך במישרים." — לא מן הדין הוא להעמיד זו כנגד זו את הפעולה האדמיניסטרטיבית-הארגונית בקליטת העלייה ואת הפעולה העממית המתנדבת בתחום זה. תוך כדי אמירת "הן" לגבי פעולה מתנדבת עממית נשמעת מעין נימת-זילזול כלפי פעולת המנגנון המשמש את תפקידי הקליטה. המנגנון ופעולותיו — בודאי שנשתרבבו עליו סירוסים ביורוקראטיים וליקויים מליקויים שונים, שיש לבערם ולמתוח עליהם ביקורת שיטתית וקונסטרקטיבית יום-יום. אולם פעולת המנגנון כש-לעצמה הכרח בה וברכה בה. האם היא איננה חלק בלתי-נפרד מחיינו ומשטר חיינו? המנגנון הזה עושה עבודתו בפקודת העם; קופת עם עני מממנת אותו; מוסדות העם והמדינה מפקחים עליו. דורות חלמו על היום בו תהדל להיות הגשמה הצינונית הגשמה וולונטארית בלבד. נשאנו עינינו למנופים ממלכתיים שיניעו את מפעל קיבוץ הגלויות. והנה קם ונהיה הדבר. ואין זה אלא סבל הירושה הטרום-מדינית — להציב את ההתנדבות ופעולת המנגנון זה לעומת זה, כקטיגוריות של ניגוד. ושמא יש כאן מן הזילזול השיגורתי (הזעיר-בורגני, האנארכיסטי) כלפי אנשי האדמיניסטרציה, "הפונקציונרים" המקבלים שכר עבור פעלם? וכי פייטנים ופילוסופים ש-מקבלים שכר-עבודתם — יצירתם ועמלם פסולים? הרי אנו דנים ומעריכים את מאמציהם ויצירתם לגופם ולא על-פי סימני "הפונקציונאריות" שבהם. ומעיקרא דדינא: בתיאורו הנזכר של מחברנו

מעבר מסביב למשקים הקיבוציים יהיו מחנה-מילואים ניכר של מועמדים וחברים למשק הקבוצתי בעתיד, וכן לחברות-נוער ולהכשרה חלוצית, הווה אומר, התקרבות הרורבה החלוצית עד לשערי הקיבוץ. ממש שתבוא במקום הרורבות שדללו ושיש לחפשן אי-שם במרחקי הארץ והגולה; (3) סדריו הפנימיים של הקיבוץ ומשטרו הפנימי החברתי יסודותיהם איתנים והסטיכיה של העבודה השכירה לא תוכל להם; בעיית ערך-העודף המצטבר בעיקבות ניצול עבודה-שכירה תבוא על פתרונה מתוך חיפושים מעשיים קונסטרקטיביים במרוצת הזמן.

המציאות הקיבוצית הפרוואית הן יודעת היא — על אף כל ההצהרות החגיגיות וההחלטות "הסופיות" — את העבודה השכירה הלכה בפועל ממש. ואולם האופורטוניזם חוגג נצחוננו: התיאוריה לחדד והמעשה לחדד. אלף נימוקים ונימוק מופעלים כנגד הצעת המפנה, אך הנימוקים הם נימוקי-פיפיות והבעיה מצפה, ובמפגיע, לפתרון מהיר למען המדינה ולמען הקיבוץ עצמו. הנוסחה הנודעת של מרכס על אודות צורת חברה ודפוסי משק מאובנים המעכבים התפתחותם של תהליכי הייצור ודינם נגזר מטעם התהליך הסטיכוי — הגיעה, מן הבחינה הפורמלית-ההגיונית, לידי הגשמה מפתיעה ופרדוכסאלית במציאות הקיבוצית. אויבי תנועת העבודה החלו לנצל את "הסתירה הדיאלקטית" שאלה נקלע הקיבוץ ומוטלת עלינו החובה להפר את המזימות "האסטרטגיות" הערמומיות של היריב המעמדי לבל תעשינה ידי הדימגוגים תושיה. פתרון הבעיה שהוצע על-ידי ד. בן-גוריון מצביע על המוצא מן האנטינומיה שנוצרה. הוא מציע להחזיר לקיבוץ את מעמדו כגוף חברתי ומנוף משקי רב-אונים, המרכז כוח-אדם, יוזמה ופעילות קולוניזציונית המרחיב ביתר-שאת את אופקי הסקטור הסוציאליסטי של חברתנו. הימצא סוציאליסטי עברי שאינו עורג אל האפקים הללו? מסתבר, כי אפשר לחלוק על צורת הביסוס העיוני בסוגית עבודה עצמית ועבודה עברית. בקרב איחוד הקבוצות והקיבוצים רבים הם החולקים על הביסוס העיוני שהציע בן-גוריון בסוגיה האמורה ונדמה לנו שהדין עמהם. אך האפשר למי שענינו פקוחות ולבו דואג דאגת המדינה ועתידה הסוציאליסטי, שלא לראות את הסבך הרציני והסכנות המרובות שלתוכם נקלעה התנועה הקיבוצית ושלא להבחין בסיכוי לצאת מן

לבסס ולהרחיב מפעלי מחקר מדעי, מפעלים אר-ניברסיטאים שונים, הרי שהקיסרוג בשטח זה הוא קיסרוג בעלמא. הביקורת המתעלמת מן הרקע האוביקטיבי, ושופכת כל זעמה על הגורם הסוביקטיבי הכבול על ידי הרקע הזה, לא ביקורת שמה.

ד

דומה רוח שידפון ונושבת בשדות ביקורת כזאת, וסיכוייה החינוכי אפסי. כל מהפכה רצינית מנחילה לנושאים גם אושר רב וסיפוק מוסרי וגם אכזבה ודכאון. ימי שפל חברתי וימי סגריר מדיני יבואו על כל מהפכה. והאמנם בן-לילה יסוגו התהליכים החברתיים-המהפכניים אחור, וריקמה „אורגנית“ תתחיל להתרקם ללא פרץ וצווחה? ומה מאוד דרושה לנו ביקורת עצמית קונסטרוקטיבית! אך ביקורת זו לא תופיע לעולם אם לא נקנה להמוני העם את הראייה החדרת והמקיפה כל הצדדים, ואם לא נאמץ לנו גם את היכולת האנושית הפשוטה להתענג על זיו במקום שהוא מצוי ולשאוב עוז ממקור היש וההישג המבורך.

נודה ולא נבוש: הומה לנו לבנו בבואנו לנגוע בכמה סימנים שנותן נ. ר. במנהיגותו של ד. בן-גוריון ושליחותו בעם. הבירור בנושא מורכב וכבד-משמעות כל-כך אינו יכול להיעשות אגב ציון כמה קיום בודדים. בירור מעין זה אגב פול-מוס עתונאי מן ההכרח שיהיה לקוי וחסר. להצדיק את עצמנו נאמר רק זאת, שאין אנו יוזמים את הבירור אלא משיגים על הנחות הנראות לנו כמשובשות.

נ. ר. מניח כי „יש לחשוש לקושי מצד החברה שתפרש את חולשתה כתוצאה מהסתלקותה של הדמות המרכזית בעלת העוצמה המיוחדת ותמצא כי בה גופה אין עוצמה של תיקון. על כן תהא חשה שהיא זקוקה לאישיות הגדולה. אך דבקות רור מאנשית כזאת — אם תעלה — תהא עצמה תוצאה של חולשה, פחד, העדר עוז ואומץ-לב. על כן ההתרפקות על האישיות אין בה כדי לעקור תכונות וגילויים של חולשה. אדרבה, יש בה כדי לחזקם וליצבם.“ — נ. ר. מדבר באזני המנהיגות ובאזני אנשי התנועה דברי שבח וביקורת לסירור גין וכשם שהוא משבח ברמיזה כך הוא מבקר ברמיזה. הוא מציע לנו הגדרה מקוטעת וסתומה למדי כגון: „מקומו של ד. בן-גוריון במלחמת השחרור, כמחוללה ומנהיגה, חקנה לו סמכות

יש רק מחצית האמת, שהיא כידוע גרועה מהעלמת האמת כולה. אופיה הסיטוני של הבקורת לא זו בלבד שאינו מסייע לחינוך המוני העם למעשים של קליטת העולים, אלא הוא מלבין פני חברתנו על-ידי טשטוש החיוב הגדול שבמעשיהם של המתנדבים בעם. האומנם נעלמו משדה ראייתו של מבקרנו כל פעולות ההתנדבות של המדריכים החקלאיים ושל אנשי התרבות והאירגון מקרב ההתישבות העובדת, שעשו גדולות בקרב ישובי העולים למאותיהם. ומעשי ההתנדבות של ארגוני הנשים, וביחוד של תנועת-הפועלות — האומנם כל זה אינו שייך לסיגנון חיינו? והאם לא יזכר כלל בטל המסים הרובץ בעיקר על המוני העובדים השכירים, ובאמצעותם ניתנת עזרת המדינה למע-ברות ולעולים מעוטי כושר-עבודה? והעבודה המסורה של שכבות שונות בישוב, — מורים, גננות, עובדות סוציאליות ואחרים שהשפיעו מרור חם ומכוחם על המוני עולים — גם כל אלה לא ייפקדו בשעה שמדובר בחיינו ובצביונם? והרי זו רק מקצת הפעולה המקיפה למען קיבוץ הגלר יות. מי לא יצטרף בכל לבו לדרישת ההיחלצות העממית למפעלי קיבוץ הגלירות? השאלה היא רק זו: האם נגיע להיחלצות מכסימאלית בשיטת חינוך של פסלנות סיטונית או על-ידי הגדת האמת האוביקטיבית על אורה וצלליה?

(ג) נ. ר. מקונן על „העדר עידוד למחשבה חפ-שית“ (ההדגשה שלנו — א. ת.), וכן ידע הוא כי „ההכרזות הרצופות והכנות על מקומם המרכזי של ערכי הרוח בישראל ועל מעמדה הרוחני, שבכוחו ובשפועל, של המורשה והיצירה הרוח-נית של עם ישראל, לא הביאו אלא לידי מאמץ קלוש בלבד לתרגם הכרזות אלה לשפת החיים הציבוריים של המדינה“. אכן, אמירה חותכת ופסקנית ללא הוכחה וללא ביסוס עובדתי. נצביע, איפוא, על „מאמץ קלוש“ אחד, שאילו היה נגד עינינו וזכרונו של המבקר, ודאי היה לבו נוקפו בטרם בא לחרוץ משפטו האכזרי. כוונתנו לכנסת, לשיטת הפרלמנטאריזם הדימוקרטי הצעיר, שלמפ-לגת פועלי ארץ-ישראל חלק לא מועט בעיצובה. שיטה זו האומנם אינה כלל גורם לעידוד המחשבה החפשית בישראל?

היצירה הרוחנית והתרבותית, דומה שהיא גורם לא-מבוטל, בכמות ובאיכות, בחיי חברתנו. אמנם אם הכוונה ב„עידוד המחשבה החפשית“ היא לדלות אמצעינו הגורמת למיעוט יכלתנו

כי מקומו בתולדות התחיה העברית יכירנו בצדם של החוזים הגדולים של הציונות: פינסקר, הרצל, ברוקוב. כמוהם כן ד. בן-גוריון רואה ללבו של העם וללבם של התהליכים ההיסטוריים. יתר גי' לויי אישיותו ופעלו הם, לפי גירסתנו, כענפים לגזע העיקרי הזה.

ג. ר. חושש ל"התרפקות הרומאנטית" על איש-יות המנהיג. אך הפחד הזה אף הוא מקורו בראיה שטחית. ההתרפקות על אישיותו של בן-גוריון לא היתה ולא תהיה בחינת פולחן. רבים מחוקרי המהפכות המשחררות הגדולות עמדו על ההבחנה בין היסודות הדנטוניים לבין היסודות הרובס-פייריים כמעט בכל מהפכה. נראה לנו, כי אין להטיל ספק כי המגמה הדנטונית, המגלמת בתור כה את החירות, הזוהר, המשחרר וההומאניסטי שבמהפכה, מצאה במהפכה העברית את ביטוייה בד. בן-גוריון.

נוסחאות-סרק רבות נשמעות עתה במחנה האופוזיציה מימין ומשמאל: מפלגת פועלי ארץ-ישראל ודיקטאטורה, בן-גוריון — ופילסודסקי (וגם את רמזי מקדונלד, כמוכן, מעלים באוב). וכל מי שאמונתו ברעיון הדימוקרטיה פחותה, דאגתו לגורלה, ולהתנקשות הצפויה לה רחמנא ליצלן, גדולה יותר. וחבל שלמקהלת הרובספייריים הקטנים נצטרף גם סיועו ההיסטוריוסופי טוב-הכוונה של ג. ר.

של ראש מניחי היסוד למדינה. נמצא שמקומו במדינה לא היה מותנה במקומו בה אלא במקומו לגביה". (ההדגשות במקור). אנו חולקים על ההנחה שהמנהיגות במלחמת השיחרור היא ש-הקנתה לבן-גוריון את סמכותו בתנועה ובעם. הנחה זו סותרת את העובדות. מעמדו ופעלו של האיש למן העלייה השנייה ועד היום פרושים ברציפות גלויה מאז ועד היום. לדידנו ד. בן-גור-יון אינו אלא הטריבון של המהפכה העברית הפרמננטית. ובכן, החילוק בין שתי ההגדרות — זו שלנו וזו של ג. ר. — מבהיר ביתר שאת את הסברות אודות "מנהיג-מלחמה" ועל הצורך שב"חילופי משמרות וזמנים". אפשר לנסח את השוני שבין שתי ההגדרות גם בצורה אחרת: במקום שם רואה ג. ר. סיום תקופה ופתיחת תקופה — אנו מוצאים רציפות, המשכיות ואיננו מכירים בצדקת ההבדלה וההפרדה הזן מן הבחי-נה האוביקטיבית והן מן הבחינה הסוביקטיבית.

הגנו משוכנעים, כמוכן, כי שתי ההערכות האמורות ושתיהן כאחת, מודות במידה שזה ב-אישיותו של ד. בן-גוריון בגילוייה השונים, כמדי-נאי, כהוגה, כמארגן, וכמנהיג מלחמת השיחרור. ברם, אם האחת רואה את תרומתו הסגולית של האיש בעמידתו בראש מלחמת השיחרור ויסוד מדינת ישראל, הרי האחרת רואה בו בצד היותו טריבון המהפכה, את התכונה הסגולית של פרוגנו-טיקן לציונות ולציונות-הסוציאליסטית. ברי לנו